БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН ИНСТИТУТ ПО МЕТЕОРОЛОГИЯ И ХИДРОЛОГИЯ

БЪЛГАРСКА СИСТЕМА ЗА РАННО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ЗА ВЪЗМОЖЕН ТРАНСГРАНИЧЕН ПРЕНОС НА РАДИОАКТИВНО ЗАМЪРСЯВАНЕ В СЛУЧАЙ НА ЯДРЕНА АВАРИЯ

Система за Ранно Предупреждение - НИМХ

ОПЕРАТИВНА ЧАСТ (стартира се автоматично)

АКСИДЕНТАЛНА ЧАСТ (стартира се от оператор)

Метеорологична информация

Архив

Данни за източника (от потребителя)
База данни за сценарии

Траекторен модел
35 Европейски АЕЦ

Дисперсионен модел EMAP
(3-мерен, Ойлеров)

ВИЗУАЛИЗАЦИЯ
Карти на траекториите
http://www.meteo.bg/bnsa

ВИЗУАЛИЗАЦИЯ
Карти на концентрациите, депозициите и дозите
ftp://ftp.meteo.bg/hidden/bnsa

Meteorological pre-processing (input to the built in PBL model)

Two sources of met-data: from UK Met.Office, Bracknell (2.5°, GRID)
from DWD, Offenbach (1.5°, GRID)

Type of meteo-data: U_{850}, V_{850}, T_{850}, T_{gl}, Prec (Δt=12 h)

Operational data base (Ts - current synoptic term)

-72 -60 -48 -36 -24 -12 Ts 12 24 36 48 60 72
analyzed data | forecast data

Archive data base

Trajectory calculations

$$X(t+\Delta t) = X(t) + V(t).\Delta t$$

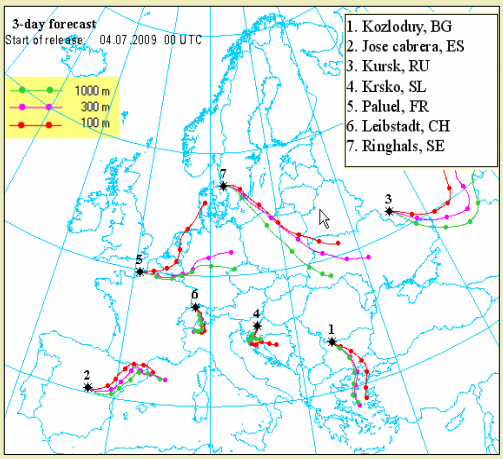

Dispersion model EMAP (Eulerian Model for Air Pollution)

Time splitting approach.
Cartesian coordinate system in horizontal (Arakawa's C type).
Log-linear terrain-following staggered Z-coordinate system.
Processes involved:

Advection
TRAP scheme
Bott's type
explicit
positively definite
conservative
limited numerical viscosity
very fast

Horizontal diffusion:
the simplest **explicit** scheme

Vertical difusion
the simplest **implicit** scheme
variable steps
variable diffusion coefficient

Dry deposition: bottom boundary condition to vertical diffusion equation

Wet removal: simple decay rate

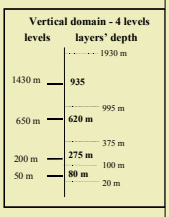

EMAP Validation: in the frame of EU Projects
ETEX, RTMOD, ENSEMBLE (JRC-Ispra, Italy)

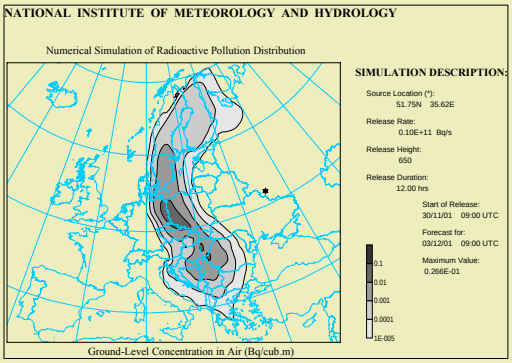

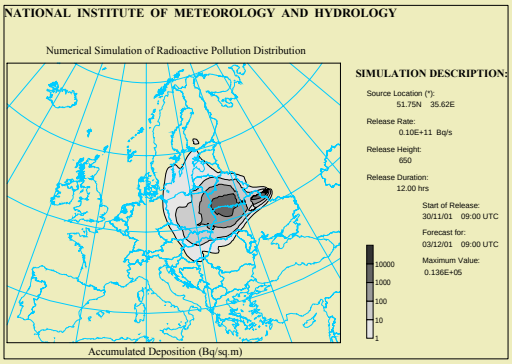

Какви са нуждите?

Управляващите на кризисната ситуация имат нужда не от концентрации и депозиции, а от обобщени индикатори, които отразяват вредата от радиоактивността върху населението и околната среда. Тези индикатори трябва да са общопризнати и да имат установени норми, отразени в местното и международно законодателство.

Такива индикатори са: Радиоактивните ДОЗИ

Избор на ДОЗИ

Критерии: Насочени към хората (децата);
Късопериодична значимост (3-5 дни);
Добре дефинирани нива и съответни мерки
(съществува голям брой статии, закони и др.)

Избрани ДОЗИ:
1. Погълнатата доза на щитовидната жлеза от инхалация Dt;
2. Дози от инхалация Di (excluding RNG): Di;
3. Дози от външно облъчване (от радиоактивния облак Da и от отложената на земната повърхонст радиоактивност Dg);
4. Сумарна доза Ds = Da + Dg + Di

Отчетени радионуклиди:

За изчисляване на дозите, целият коктейл от радиоактивни нуклиди трябва да бъде отчитан, което не е реалистично. Тук са избрани 31 радионуклиди, за които се счита, че са най-важни и като изхвърлени количества и като биологичен ефект. Те са разпределени в 8 групи:

1. Дългоживущи благородни газове (Kr-85, Xe-133, Xe-133m)
2. Средноживущи благородни газове (Xe-135, Kr-85m, Kr-88)
3. Късоживущи благородни газове (Kr-87, Xe-135m, Xe-138)
4. Газообразен радиоактивен йод (I-131, I2)
5. Радиоактивен водород и тритий (H-3, C-14)
6. Дългоживущи аерозоли (Cs-137, Sr-90, Pu-239 and others)
7. Средноживущи аерозоли (Zr-95, Sr-89 and others)
8. Късоживущи аерозоли (Te-132, I-133, I-135, I-132, Cs-138)

Групирането е на базата на близостта на радиохимичните и дисперсионните характеристики на различните радионуклиди.

Изчисляване на дозите

На всяка стъпка по времето и се акумулират

- Доза на щитовидната жлеза Dt:

$$Dt(T + \Delta T) = Dt(T) + K_{Iod}C_{Iod}\,\Delta T\,,\quad K_{Iod} = 1{,}4.10^{-10}$$

- Доза от външното облъчване (Da и Dg) и инхалация Di:

$$Dk(T+\Delta T) = Dk(T) + \sum_{j=1}^{31} K_j^k C_j \Delta T\,,\ K_j - \text{коеф.}.,\ C_j - \text{концентр.}$$

Основни принципи на работа на СРП

- Всички 31 радионуклиди се въвеждат (ИЗТОЧНИК).
- Изчислява се общ за групата коефициент на радиоактивен разпад.
- Запазва се процента на всеки нуклид в групата.
- Симулира се еволюцията на всяка група - транспорт, дифузия, депозиция, утаяване, разпад.
- На всяка стъпка времето по запазените проценти се възстановяват индивидуалните концентрации и се изчисляват дозите.
- На определени моменти се извеждат текущите стойности на концентрациите и дозите.

ИЗТОЧНИК + "База данни за сценарии"

Изисквания: да бъде гъвкава и да отчита:
- Различните варианти на налична входна информация;
- Изменението на сложността наличната информация;
- Изменчивостта на параметрите на изхвърлянето;
- Бързо приготвяне на данните за източника (оперативност).

Създаден е софтуер на базата на *MS Access*, съдържащ 2000 сценария на типични аварии - ~10 сценария на реактор в Европа.

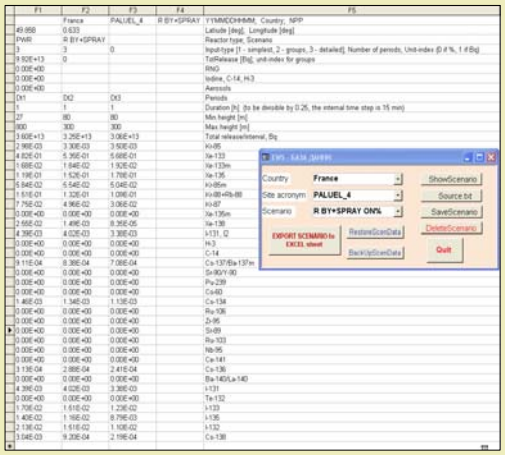

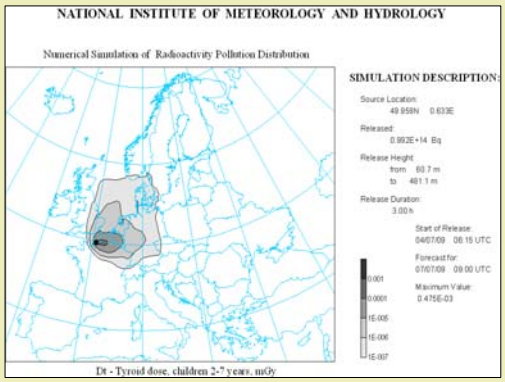

Заключение

- Вече са изчислени множество ситуации.
- Направена е детайлна интерпретация от опитни специалисти по радиология, взимайки предвид различни комбинации от изотопи, нива на радиоактивност, метеорологични условия.
- Резултатите са твърде обещаващи.

Благодарности

работата е извършена по Договор I-110/09.05.2007, финансиран от Постоянната правителствена комисия за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи.

Внедряване

Национален институт по метеорология и хидрология - БАН
Агенция за ядрено регулиране